

innhold

— Samene må på bænken

Ole Henrik Magga mener samene må engasjere seg i vassdragskampen.

Side 4

Sjekker tunfisken

Gravide skal holde seg unna tunfiskfilet. Nå sjekker Mattilsynet også innholdet av kvikksølv i tunfisk på boks.

Side 5

Smør deg riktig

Bruk solkrem fra Dr. Hauscka, anbefaler Grønn Hverdag. Og hold deg unna Piz Buin.

Side 6

GMO-hvete på vent

Den genmodifiserte hveten ligger klar, men i USA avventer bøndene hva Canada gjør.

Side 7

Økonomisk mulighet eller krise?

Klimautfordringen har brakt oss til kanten av et nytt kvantesprang i industrien, skriver generalsekretær i FNs Miljøprogram, Klaus Töpfer i kronikken.

Side 8

Vil utnytte Shells problemer

Tabbene i oljeselskapet Shell kan få investorer til å sette pengene på fornybar energi, mener Jeremy Leggett.

Side 9

Norske kommuner:

Langt bak klimamål

Økt biltrafikk er en av grunnene til at kommunene sliter med å nå sine klimamål. (Foto: Olav Olsen/Scanpix.)

Klimamålene til landets største kommuner spriker. Mens Bergen vil kutte utslippene med 30 prosent innen neste år, planlegger Oslo, Fredrikstad og Sandnes en beskjedent vekst de kommende årene. Likevel har de fleste en ting til felles: De ligger langt fra målene.

Side 3

leder

Ormen
lange

Aukra i Møre og Romsdal vil etter alle solemerker bli valgt til ilandføringssted for gassen fra Ormen Lange-feltet.

2. april skal Stortinget velge mellom alternativet Aukra. Punktum. Andre alternativer får de nemlig ikke på sitt bord. Dermed trenger man ikke noen stor påkule for å forstå at gassen fra Norges nest største gassfelt skal ilandføres nettopp der hvor Norsk Hydro og regjeringen ønsker.

Nord i samme fylke ligger Tjeldbergodden, der Statoil fører i land gassen fra Heidrun-feltet. Men Hydro og regjeringen har tydeligvis ingen interesse av ilandføring til det eksisterende anlegget. De vil heller bygge et helt nytt anlegg i et naturområde på øya Gossen i Aukra. Dette på tross av at Tjeldbergodden blir fremhevet som et bedre og mer egnet alternativ av Miljøvern-departementet, Statens forurensningstilsyn, Riksantikvaren og Direktoratet for naturforvaltning.

Stortinget burde også vurdere et tredje alternativ: en løsning til havs. For den konvensjonelle ilandføringen koster ifølge Hydro mellom 5 og 8 milliarder kroner mer enn en løsning til havs - der gassen behandles og gjøres klar for eksport ved feltet.

Å legge gassen inn til Gossen er ikke bare sløsing med ressurser, men også lovstridig ifølge Martin A. Hanssen ved Norsk institutt for by- og regionsforskning.

Hanssen sier til NRK at regjeringen i denne saken har handlet i strid med plan- og bygningsloven. Stortinget burde fått anledning til å velge mellom alternativer.

Beskyttet mat på plass

Økologisk tjukk-mjølke fra Røros var det første produktet som fikk beskyttet geografisk betegnelse.

— Med beskyttede betegnelser får forbrukerne en garanti for at produktet er hva det gir seg ut for å være og kommer fra det stedet som angis, sier landbruksminister Lars Sponheim.

Denne uttalelsen kom i forbindelse med lanseringen av merkeordningen "Beskyttet betegnelse".

Tre elementer kvalifiserer til tre ulike merkebetegnelser for norsk tradisjonsmat: opprinnelse, geografi og tradisjon. De

produktene som kommer inn under merkeordningen, skal ifølge Landbruksdepartementet garantert ha en unik historie som ingen får lov til å kopiere, og søknad om beskyttet betegnelse skal sendes til Matmerk. Matmerk eier og admini-

strerer også merkeordningen Godt Norsk og Spesialitet.

Økologisk tjukk-mjølke fra Røros var det første produktet som fikk beskyttet geografisk betegnelse. Ringerikserter, Ringerikspotet og Rakfisk fra Valdres står i beskyttelseskøen.

Frykter kupp i Sierra Club

Sierra Club, USAs største og eldste miljøorganisasjon, står i fare for å bli kjøpt av anti-innvandrings-aktivister.

Sierra Club har innledet valget av nytt styre i organisasjonen. Frem til 21. april har alle medlemmer mulighet til å avgi sin stemme i den omfattende prosessen. Nå roper flere av organisasjonens medlemmer, deriblant tidligere president i Sierra Club, Adam Werbach, varsko mot anti-innvandrings-aktivister.

Ifølge en advarsel fra nettverket Groundswell Sierra har innvandringsmotstanderne kommet seg på valglistene ved å ikke røpe sin virkelige agenda. Nå

håper de lav valgdeltagelse og forvirring vil sikre dem styreplasser i den mektige organisasjonen.

Immigrasjon er ikke noe nytt tema i Sierra Club. I 1998 stemte et overveldende flertall av organisasjonens medlemmer mot å involvere seg i debatten.

Derimot ble organisasjonen enig om at miljøeffektene av økt befolkning best takles ved å redusere amerikanernes avfallsproduksjon og heve kvinnes status globalt.

Gressklipperen
forurensner mer
enn bilen

Tror du at det er mer i pakt med naturen å vedlikeholde sin egen kjøkkenhage enn å suse ut på motorveien i bil? Da tar du grundig feil.

Både gressklippere og motorsager forurensner nemlig mer enn bilen, skriver det danske fagbladet Ingeniøren. Til tross for at små fritidsmotorer forbrenner kun 4 prosent av det samlede bensinforbruk i Danmark, er de skyld i hele 20 prosent av forurensningen totalt, viser tall fra Teknologisk Institutt.

Årsaken er at det ikke finnes regler for hvor mye gressklippere og fritidsbåter kan spy ut. Utslipet i København fra slike motorer er fordoblet fra 1990 til 2000, på grunn av utstyrsglade danskere.

Klimamål glipper

Trondheim og Bergen tok seg vann over hodet da de utformet målene for reduksjon av klimagasser. Ingen av de fire største kommunene kommer i nærheten av å nå de målene de har satt seg.

OYSTEIN BERNITZEN
fmh@fmh.no

En gjennomgang Natur og Miljø Bulletin har gjort av klimahandlingsplanene for landets ti største kommuner, viser at målene for klimagassutslipp så vel som den reelle utviklingen er sprikende. Fellesnevneren er at de som et minimum tar utgangspunkt i Kyoto-protokollens mål om maksimalt 1 prosent økning av klimagassutslippene fra 1990 til perioden 2008 til 2012. Trondheim stikker seg ut som den kommunen som har størst økning: hele 12,8 prosent i perioden 1991 til 2001. Kommune-nens mål om 20 pro-

sents reduksjon av CO₂-utslipp innen 2000 ble ikke nådd.

SKIVEBOM I TRONDHEIM

Seksjonsleder Svein Gismervik i miljø- og landbruksenheten i Trondheim kommune forklarer at dette målet var del av en klimahandlingsplan som gjaldt frem til 2003. Det foreligger derfor per i dag ingen ny plan, men et arbeid skal iverksettes for å revurdere kommunens klima- og energipolitikk. Den forrige planen foreslo imidlertid å sette målet om 20 prosent til 2012.

— Vi har ingen mulighet til å nå målene med dagens virkemidler, slår Gismervik fast.

— Staten har ikke støttet

kommunene godt nok i dette arbeidet. Her må det sterkere virkemidler til, og med dagens situasjon har vi ikke de nødvendige virkemidlene til å møte Kyoto-protokollens mål.

OVERAMBISIØST

Bergen kommune utmerket seg med sitt ambisiøse mål om totalt 30 prosents reduksjon innen 2005. Virkeligheten viser seg å være en ganske annen.

— Målene fremstår i dag som helt urealistiske, sier miljøsjef Håvard Bjordal i Bergen kommune, og levner ingen mulighet for at målene skal kunne nås.

— Det er en rekke store utfordringer forbundet med dette

arbeidet, både politisk og i forhold til næringsinteresser. Den største utfordringen ligger i utslipp fra mobile kilder. Dette er et felt hvor politikk og generelle holdninger har svært mye å si. Det ligger et enormt potensial i å få flest mulig reisende over på kollektivtrafikk, sier Bjordal.

Skepsis hos
Vestlands-
forskning

Forsker Carlo Aall

Vestlandsforskning evaluerer i disse dager en spørreundersøkelse om klimahandlingsplaner blant 30 av landets kommuner. Forsker Carlo Aall forteller at resultatene antagelig vil være ferdigbehandlet i juni.

— Vi frykter at den vil vise at oppfølgingen av de kommunale klimahandlingsplanene er svak. Siste regjeringsskifte har bidratt til å flytte fokus bort fra generell lokal klimapolitikk, og har bidratt til at interessen for dette har smuldrert opp. En ny trend er at man legger utslippsdelen bak seg og heller forsøker å oppnå resultater ved et rent energifokus, sier Aall.

Han påpeker videre at det nå skal lages en nasjonal plan for hvordan man skal tilpasse seg klimaendringer.

— Klimatilpasning har den senere tiden blitt stuerent. Dette kan ikke gjøres uten å koples opp mot klimapolitikk, og den lokale klimapolitikken må dermed bringes inn igjen.

Kommune	Utslipp 1991-2001	Mål for utslipp av klimagasser
Felles plan for Oslo, Akershus og Buskerud (Forslaget er til høring)	+ 12,6% (i Oslo)	Kyotoprotokollens mål, maks 1% over 1990-nivå innen 2008-12. I forhold til 1997 skal utslipp fra energibruk til oppvarming reduseres med minst 35% og fra avfallsdeponier reduseres med minst 30%. Utslipp fra mobile kilder skal ikke øke.
Bergen	+ 4,7%	30% reduksjon i utslipp av klimagasser fra 1991 til 2005 (20% for CO ₂).
Trondheim	+ 12,8%	20% reduksjon av CO ₂ -utslippene fra 1990 til 2012.
Stavanger	+ 0,4%	Fra 1990 til 2010 skal utslippene fra stasjonær energi ned 58%, prosessutslippene 8,5%. Maksimal vekst i utslipp fra mobile kilder: 31%.
Bærum	- 13,9%	Felles plan med Oslo
Kristiansand	+ 10,5%	Redusere klimagassutslipp med 10% fra 1990 til 2000. Redusere CO ₂ -utslipp med 20% fra 1987 til 2005.
Fredrikstad	+ 6,3%	Maks 1% over 1990-nivå innen 2008-12.
Tromsø	+ 1,4%	Ingen konkrete mål. Skal redusere bruken av fossilt brensel. Fornybar og alternativ energi skal dekke større del av energibehovet.
Drammen	- 1,6%	Felles plan med Oslo
Sandnes	Uendret	Maks 1% over 1990-nivå innen 2008-12.

(KILDER: KOMMUNENES KLIMAPLANER, FORSLAG TIL KLIMAPLAN FOR OSLO-REGIONEN, UTSLIPPSTALL FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ)

notiser

— Samer må engasjere seg i vassdragsvern

Ole Henrik Magga vil ha samene sterkere på banen i vassdragskampen.

TONE MIKALSEN
tmi@naturvern.no

Neste måned legger olje- og energiminister, Einar Steensnæs fram verneplanen for vassdrag. Ole Henrik Magga er professor, tidligere sametingspresident, representant i FNs urfolksforum og ikke minst var han en sentral person i kampen mot Altautbyggingen. Nå ber han samene komme på banen i innspurten for suppleringen av verneplanen for vassdrag.

— Det er viktig å være der når avgjørelsene tas. Det går ikke an å komme etterpå å etterlyse vern, sier Magga.

Han mener at samene på enkelte områder er flinke til å

kjempe for sine interesser, andre ganger regjerer en trøtthet.

— Man kan ikke protesere hver gang. Da blir en fort møtt med holdningen: Er dere her nå igjen.

Under Altautbyggingen var samene svært aktive, fordi utbyggingen blant annet truet reindriftsnæringen.

GRUNNLOVEN

Magga har ikke selv fulgt så godt med i siste fase av vernekampen og vil derfor ikke uttale seg om hvilke vassdrag som bør vernes. Han minner om paragraf 110a i Grunnloven: "Det paaligger Statens Myndigheter at lægge forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og

utvikle sitt Språk, sin Kultur og sit Samfundsliv."

— Jeg registrer blant annet at det finnes en rekke samiske interesser i Vefsna, sier han

— REINEN VIL SLITE

Leif Elsvatn er tidligere same-tingsrepresentant og nå aktiv i aksjonen Vern Vefsna.

— Det finnes samisk jordbruk både på norsk og svensk side av Vefsna. Dersom deler av Fiplingelva blir tørrlagt på grunn av kraftutbygging, vil ikke reinen ha en naturlig grense å holde seg til. I tillegg finnes det steinalderfunn 3000 år tilbake. Men hvor berørt disse blir av en utbygging, er vanskelig å forut- si.

— Det er viktig å være på banen når avgjørelsene tas. Det går ikke an å komme etterpå å etterlyse vern, sier Ole Henrik Magga.

Truede vassdrag med samiske interesser

Flere av vassdragene som ikke er foreslått i suppleringen av verneplanen, har sterke samiske interesser.

— Samiske kulturminner finnes stort sett overalt, men det er ikke foretatt grundige undersøkelser, sier rådgiver Oddleif Mikkelsen i miljø- og kulturavdelingen i Sametinget.

Her er vassdragene som ikke er foreslått i suppleringen av verneplanen:

NORDLAND:

Storvasselva med nabovassdragene Nattmoråga, Ytre Stelåga, Indre Stelåga:

Innenfor nedbørsfeltet til vassdragene er det viktige samiske interesser knyttet til kulturminner og landskap. Det finnes

kulturminner ulike samiske grupper og tidsepoker.

Vefsna: I vassdraget Vefsna er det viktige samiske interesser knyttet til reindrift, jordbruk, utmarksnæringer, kulturmiljø og kulturminner.

Jordbruksinteressene i vassdraget har røtter tilbake til den første samiske bureisinga. Enkelte av disse første gårdbrukene i den øverste delen av vassdraget drives fortsatt av samer.

NORD-TRØNDELAG:

Kvistnelva: I Kvistnelva finner man viktige samiske interesser knyttet til reindrift og kulturminner. Området er i dag meget viktig for reindriftsnæringen i Årjel Njaarke, Vestre Namdal

reinbeitedistrikt. Kulturminnene er viktige historiske dokumenter når det gjelder tidligere bruk av området både ressursmessig og i religiøs praksis.

Jørstadelva: I Jørstadelvas finnes flere viktige interesser knyttet til reindrift, kulturmiljø og kulturminner. Området viser en kontinuitet mellom fortidas og nåtidens reindrift.

SØR-TRØNDELAG:

Håvikvassdraget: I dette vassdraget finnes få dokumenterte samiske interesser knyttet til reinskjøtsel, kulturmiljø og kulturminner, men det er ikke gjennomført systematiske undersøkelser og registreringer av kulturminnene så langt.

Ja til boks — nei til filet

Tunfiskfileten er for giftig for gravide. Nå sjekker Mattilsynet innholdet av kvikksølv i importert boksefisk.

JORUNN GRAN

gorunn.gran@naturvern.no

Både EU og USA har nylig skjerpet kostholdsrådene omkring fisk, og EU fraråder på grunn av kvikksølvinnholdet gravide å være for grådige i fiskefatet når fatet byr på sverdfisk eller tunfisk. I Norge kommer nye analyser av importert sjømat nærmere sommeren.

— TRYGGE BOKSER

— Vi undersøker innholdet av bly, kadmium og kvikksølv i ulike former for sjømat, sier førstetekonsulent Are Sletta i Mattilsynet. — Vitenskapskomiteen for mattrygghet vil deretter vurdere helsefaren.

Tunfisk på boks er blant produktene Mattilsynet nå under-

— Gravide bør holde seg unna tunfiskfilet fra stor fisk, anbefaler Mattilsynet og Folkehelseinstituttet. (Foto: Jorunn Gran)

søker. Men inntil videre er de norske anbefalingene fra Mattilsynet og Folkehelseinstituttet i tråd med EUs råd: Gravide bør holde seg unna tunfiskfilet fra stor fisk. Men mat- og helsemyndighetene her i landet

understreker likevel at tunfisk på boks er helt trygt. Ifølge det som Folkehelseinstituttet betegner som sist kjente kunnskap, skal boksefisken være kjøtt fra mindre fisk med lavt kvikksølvinnhold.

— Men ny vurdering kan være nødvendig, og da trenger vi mer data, sier Kirstin Færden i Vitenskapskomiteen for mattrygghet som snart trer i kraft.

VENTER PÅ NYE ANALYSER

Førstekonsulent Are Sletta i Mattilsynet sier at til tross for at såkalt tolerabelt inntak av kvikksølv ble halvert i fjor, skal tunfisk på boks i Norge være trygg.

FAKTA

- Kvikksølv er uønsket i mat fordi dette tungmetallet kan ødelegge nervesystemet.
- Dumping fra kjemisk industri i Minamata i Japan på slutten av 50-tallet resulterte i de alvorligste tilfellene av kvikksølvforgiftning som vi kjenner til. Flere titalls tusen mennesker ble forgiftet, selv om bare om lag 3000 ble anerkjent som skadde fra kvikksølvet. Flere personer døde av skadene de fikk fra forgiftningen.

— Vi har analysert prøver av denne fisken, og disse har vist lavt innhold av kvikksølv, sier Sletta.

Likevel har britiske myndigheter tallfestet også boksefisk-anbefalingen, fordi britiske forskere har konkludert med at tunfisk fra Atlanteren har for mye kvikksølv i seg uansett størrelse.

— Kvikksølvet i tunfisk gjør at vi råder gravide eller kvinner i befruktningsdyktig alder til ikke å spise mer enn fire mellomstore bokser tunfisk i uka eller to tunfiskfileter, sier britiske Food Standard Agency til bekymrede forbrukere.

— Eat your tuna

Mens gravide i EU og i Norge blir bedt om å holde seg unna tunfisk-filet, får amerikanske forbrukere mildere anbefalinger.

— Hvorfor blir vi ikke advart mot å spise tunfisk? spør amerikanske forbrukere etter at det ble klart at USAs nye, strenge kostholdsråd ikke omfatter slik fisk. Amerikanske Food and Drug Administration (FDA) og

USAs forurensningstilsyn EPA nøyer seg med å anbefale at gravide, ammende, barn og kvinner i befruktningsdyktig alder viser spesiell måtehold i forhold til stor, voksen fisk av typen hai, sverdfisk, stormakrell og abbor.

Nytt blad for fuglevenner

"Fuglevennen" heter et nytt tidsskrift fra Norsk Ornitologisk Forening som sendes ut til nettopp fuglevenner over hele landet. Fuglekasser er hovedtema i den første utgaven.

Norsk Ornitologisk Forening, som har sitt hovedkontor i Sandgata i Trondheim, har om lag 6000 medlemmer på landsbasis. Men foreningens generalsekretær Morten Ree er overbevist om at langt flere er interessert i fugler.

— Vi vet at utrolig mange flere interesserer seg for fugler uten nødvendigvis å ha fugler som hobby. Svært mange har et fôringsbrett utenfor kjøkkenvinduet eller på terrassen og noen fuglekasser i hagen eller på hytta. Det selges årlig 10-12000 tonn fôr til villfugler her i landet, av solsikke alene 8000 tonn, og ut fra disse tallene har vi beregnet at det må være noe slikt som 500.000 husstander som fører fugler, sier Ree.

For å nå frem til denne store gruppen, har foreningen laget et tidsskrift som vil komme ut to ganger i året. "Fuglevennen" vil ta for seg folkelige tema som snekring og opphenging av fuglekasser og fôring. I tillegg vil bladet fortelle om vanlige fuglearter som meiser, linerle, stær, svaler, fluesnappere, dompap, bokfink, grønnefink, gulspurv, måser og kråker for å nevne noen.

— Vi har trykket det første

nummeret i vel 50.000 eksemplarer og sender det ut til alle barneskoler. 23.000 eksemplarer går til en byggvarekjede som denne våren skal ha et opplegg omkring fuglekasser og 9000 går til en byggvareprodusent som vil utnytte avkapp i produksjonen til å lage fuglekasser av forskjellig type. På denne måten håper vi å få spredt bladet så mye som mulig og å få folk til å tegne seg som fuglevenner, sier Morten Ree.

Østfold Bilruter

Postboks 403
1703 Sarpsborg
Telefon 69 13 77 00

BUSKERUD
FYLKESKOMMUNE
Regionalavdelingen
Finansierer og utvikler
fylkets lokale- og regionale kollektivtrafikk!

Informasjonskonsulent Brita Haneberg i Grønn Hverdag anbefaler Dr. Hauschka. (Foto: Tone Mikalsen)

Slik får du en krem påske

Det nærmer seg påske. Dr. Hauschka er solkremen du skal velge dersom du vil unngå hormonforstyrrende stoffer.

TONE MIKALSEN
tm@naturvern.no

Steng sola fysisk ute i påskesola, er rådet fra ekspertene.

HORMONFORSTYRRENDE

Sammenhengen mellom forstyrrelser i hormonsystemet og påvirkning fra kjemikalier er ikke klarlagt. Det er imidlertid stilt spørsmål ved om redusert sædkvalitet, økt hyppighet av testikkelkreft og endret utvikling av kjønnsorganer i enkelte tilfeller kan ha sammenheng med at folk har vært utsatt for kjemiske stoffer. Når kjemikalier påvirker hormonbalansen, kalles de hormonforstyrrende.

— SJEKK FILTERET

Informasjonskonsulent Brita Haneberg i Grønn Hverdag anbefaler deg å undersøke hvilket filter solkremen du skal kjøpe har.

— Kjemiske filter i solkremer kan være hormonforstyrrende, og de er ofte miljøskadelige. Filteret kan gi hudreaksjoner, og produsenten har lagt inn en kjemisk detalj som fører til at sol-

kremen blir lettere å smøre på, sier Haneberg.

Kjemiske solfilter absorberer energien i solstrålene slik at de ikke gir forbrenning. Fysiske filter legger seg mer utenpå huden.

— Stoffene titaniumdioxid (titanium dioxide) og sinkoksid (zinc oxide) legger seg som et tynt, hvitaktig lag utenpå huden. Laget reflekterer solstrålene og virker dermed beskyttende.

— SE OPP FOR PIZ BUIN

Ett av de stoffene som i forsøk har vist hormonforstyrrende egenskaper, er 4-Methylbenzylidene Camphor (4-MBC). Den danske Miljøstyrelsen (tilsvarende Statens forurensningstilsyn i Norge) fraråder bruk av solkrem med 4-MBC til barn under 12 år. Dette stoffet brukes for eksempel i solkremer fra Piz Buin.

LITT DYRERE

Ultrafiolett stråling fra sola (UV-stråler) kan føre til at huden blir rynkete og eldes fortore. Strålingen kan også forårsake hudkreft.

— Er miljøvennlige solkremer dyrere?

— Det kan hende. Barnesolkremer av merket Eucenin finnes for eksempel både med fysisk og kjemisk filter, og kremen med fysisk filter er noe dyrere, sier Haneberg.

W&W
WALLENIUS WILHELMSEN

Solkremene du bør velge:

Flavone Bio Sun Converter, Dr. Hauschka og Riemann P20.

Solkremene du bør styre unna:

Piz Buin Sahara Tested, Nivea Children's Sun Spray, Weleda Sonenschutzcreme, Natusen SunCare 16 og Marja Entrich Biobrun

Meteorologisk
institutt
met.no

Mer
enn bare
været!

Hvete knipe for GMO-gigant

Amerikanske hvete bønder vil neppe sette ut genmodifisert hvete uten at også kanadierne gjør det samtidig. I importlandet Norge vil tekno-hvete uansett få problemer.

JORUNN GRAN
jorunn.gran@naturvern.no

USA og Canada er Norges viktigste hveteleverandører. I et såkalt normalår importerer vi 30 prosent av det matkornet vi bruker, mens vi andre år må importere 70 prosent. Innføring av genmodifisert hvete i Nord-Amerika kan dermed på sikt få betydning for hva slags hvete norske kornimportører får tilbud om.

— Dersom noen ønsker å importere genmodifiserte produkter som for eksempel maismel eller maisolje til Norge, må de søke om godkjenning. Dette vil også gjelde genmodifisert hvete hvis dette kommer på markedet, sier seniorrådgiver Solbjørg Hogstad i Mattilsynets hovedkontor.

Hvis det er snakk om genmodifiserte organismer, må Miljøverndepartementet behandle søknaden.

VIL OPPHEVE LØFTER

Selv om genteknologi-giganten Monsanto er klar for å levere genmodifisert hvete, har selskapet lovet at slik hvete ikke skal slippes på markedet før de garanterer at de kan holde genmodifisert og tradisjonell hvete adskilt. I tillegg må Monsanto kunne vise til kjøpevillige kunder før de slipper GM-hvete løs. Men nå blir det hevdet at Monsanto ønsker å bli løst fra betingelsene de har forpliktet seg til for den genmodifiserte hvete, melder Reuters nyhetstjeneste.

Monsanto leter etter nye veier å gå for å få GM-hvete på markedet.

MOTSTAND I BEGGE LAND

En felles lansering av GM-hvete i Canada og USA var den opprinnelige planen, men kanadierne er meget skeptiske til den teknologisk modifiserte hvete. Dermed kan det se ut til at Monsanto leter etter nye veier å gå for å få GM-hvete på markedet. Men her er problemet at kanadisk motstand følges opp av amerikansk motstand. Amerikanske hvetedyrkere frykter at utenlandske hveteleverandører skal foretrekke kanadiske leverandører hvis bare de kan garantere GM-frie varer.

— Hvis vi introduserer hvete og kanadierne ikke gjør det, vil dette gjøre det lett for land å insistere på å kjøpe korn fra et GM-fritt land, noe som ville gi Canada en klar markedsfordel, sier Alan Tracy, president i det amerikanske forbundet for hvete produsenter.

— Verdens hveteoppkjøpere ønsker ikke genmodifisert korn, sier Canadian Wheat Board (CWB), en av verdens største hveteselgere til Reuters nyhetstjeneste.

87 PROSENT SIER NEI

Ifølge CWB krever 87 prosent av kundene deres garanti for at hvete ikke er genmodifisert.

Monsanto på sin side sier at de fortsatt jobber for å få til en godkjenning av genmodifisert

GMO-FAKTA

Den som søker om godkjenning av genmodifisert mat i Norge, må:

- beskrive den organismen som det genetiske materialet er satt inn i (verten), inkludert opptak av miljøgifter, motstandskraft mot sykdom, innhold av uønskede stoffer osv.
- beskrive transportør av genmaterialet fra donor til vert (vektor)
- beskrive den genmodifiserte organismen, stabilitet over flere generasjoner, antall kopier osv.
- beskrive identifikasjonsmetoder

hvete både i USA og Canada. Ledende hvete produsenter hevder likevel at Monsanto har tatt til orde for å slippe GM-hvete løs i USA uten å ha med Canada.

NORGE FØLGER MED

— Genmodifisert soya er en råvare som dyrkes i spesielt stort omfang, ikke minst i Amerika. Norsk industri og handel har likevel klart å holde denne typen soya tilnærmet unna det norske markedet, sier Hogstad.

Ifølge Hogstad kommer nytt EU-regelverk om godkjenning av genmodifisert mat neste måned. De nye reglene blir strengere enn dagens regelverk.

Statlig GMO-reklame

USAs styresmakter har lansert et nettsted om genmodifiserte avlinger. Nettstedet er finansiert av skattebetalernes penger, og målet er å promotere genmodifiserte avlinger i hele verden.

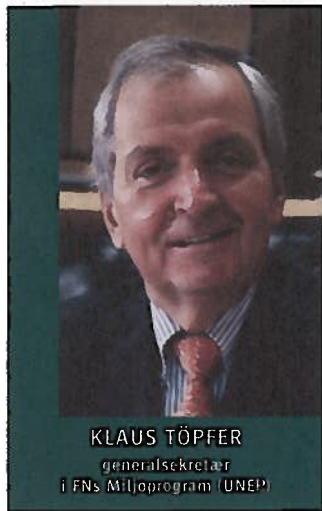
— Regjeringen er mer interessert i å drive reklame for store selskaper enn å ta vare på vanlige borgere, sier Michael Hanson i Consumers Union ifølge Reuters nyhetstjeneste.

Myndighetene understreker på sin side at informasjonswebben om genteknologi er viktig for å bidra til at folk aksepterer det de kaller "en ofte misforstått teknologi".

Det amerikanske utenriksdepartementets storstilte innsats for å tale genteknologiens sak i utlandet, har gitt resultater, ifølge leder Deborah Malac i én avdeling i utenriksdepartementets kontor for landbruks-, bioteknologi- og tekstilhandel. Malac viser til en avtale om å plante genmodifisert mais på Filippinene og genmodifisert bomull i India.

Bekjempelse av klimaendringer: Økonomisk mulighet eller økonomisk selvmord?

Da forskere i USA og Storbritannia oppfant de første datamaskinene, kostet de mange hundre tusen dollar og ble sett på som luksusprodukter med liten appell til de store kjøpegruppene.

KLAUS TÖPFER
generalsekretær
i FNs Miljøprogram (UNEP)

En gang tenkte man faktisk at moderne industrialiserte land i høyden bare trengte en eller to datamaskiner. I dag er et slikt syn en kuriositet. Millioner av mennesker over hele kloden er ansatt i databransjen og beslektet industri. Internett-revolusjonen, basert på datamaskinen og databasert telekommunikasjon, skaper en ny elektronisk, industriell og kommersiell tidsalder.

Vi er nå på kanten av et annet industrielt kvantesprang, hvor lite effektiv bruk av fossile energikilder som kull og olje blir redusert, i likhet med skrive-maskinen og hullkort-maskinen fra i forfjor, og hvor ny konkurranse begynner å ta form.

Moderne konvensjonelle kraftverk er nesten to ganger så effektive som de vi hadde noen få ti år tilbake. Alternativ energi som sol og vind er den kommende tidsalders energikilder og kostnadene per enhet elektrisitet fortsetter å falle.

Brenselceller, drevet av metan, etanol eller hydrogen er ute av laboratoriene. De fleste bil-

produsenter, inkludert Toyota og Daimler Chrysler, har minst testet en demonstrasjonsbil. For eksempel har General Motors sagt at de vil ha slike biler kommersielt tilgjengelig innen 2010. Californias nye guvernør har lovet å ha hydrogen-fyllstasjoner langs hovedveiene innen samme tidsrom.

Slike framskritt kommer ikke minst på grunn av FNs klimakonvensjon som vi feirer tiårsjubileum for i år og Kyoto-protokollen, den internasjonale avtalen som kom ut av klimakonvensjonen og som har som mål å redusere utslipp som fører til global oppvarming.

Protokollen som ble forhandlet fram i Japan i 1997, var en oppfølging av bevisene fra de mer enn 2000 forskerne i FNs klimapanel, om at den tøylesløse bruken av fossile energikilder vil utløse en katastrofe med globale virkninger som ekstreme oversvømmelser, tørke, økning i havnivå og spredning av sykdommer.

... Dess lenger vi drøyer, dess dyrere blir prislappen for manglende handling for mennesker over hele kloden...

Få stiller seg tvilende til disse konklusjonene. Handlingen bremses av kulerammene og kalkulatorer som prøver å balan-

I år er det 10 år siden FNs klimakonvensjon trådte i kraft. I denne kronikken skriver generalsekretær i FNs Miljøprogram, Klaus Töpfer, at det kreves fantasi, visjoner og framfor alt motfor å unngå de massive truslene fra klimaendringer.

sere euro, dollar, rubler og yen.

Russland som kunne ha fått Kyotoavtalen til å trå i kraft ved å ratifisere avtalen, har noen som er overbevist om at kostnadene ved å følge avtalen mer enn oppveier de økonomiske fordelene. Andre stemmer, som uttrykker lignende bekymringer, høres stadig i USA. Nye prøver sine stemmer i Europa.

Jeg vil spørre de som ser på Kyoto-protokollen som en tvangstrøye, en begrensning av den økonomiske veksten, til å tenke igjen og se bak de enkle summene og snevre kalkulasjonene.

For det første, reduksjonsmålene i den første fasen, en reduksjon på litt over 5 prosent mellom 2008-2012 er for å si det mildt, moderate. For det andre, protokollen er laget med tanke på å være fleksibel. Det er flere handlinger som regjeringer og industri kan gjøre, både hjemme og ute, for å redusere

utslippene, inkludert kvotehandel.

EU-kommisjonen anslår at kvotehandelen i EU vil redusere kostnader ved å overholde utslippsforpliktelsene med 35 prosent eller 1,3 milliarder euro innen 2010.

Muligheter som den grønne utviklingsmekanisme hvor industri land kan bokføre kutt ved hjelp av rene og grønne energitiltak i utviklingsland, vil ikke bare føre til hardt tiltrent elektrisitet til fattige deler av verden. De burde også øke markedet, eksporten og skapningen av nye arbeidsplasser både hjemme og ute.

Den økonomiske fordelene av å redusere vår avhengighet av fossile energikilder går lenger. Munich Re, et av verdens største gjenforsikringsselskaper, anslår at de økonomiske tapene som skyldes klimarelaterte katastrofer kom opp i 65 milliarder dollar i 2003.

Så er det andre økonomiske virkninger som et resultat av en fortsatt ineffektiv bruk av karbonbaserte energikilder, som på menneskers helse og dyrs leveområder og økosystemer, som skoger og sjøer.

Å anslå en mer presis betydning for økonomien i videre forstand er ikke enkelt. Men David Pearce, en ledende professor i økonomi ved University College London, har prøvd for Storbritannia. Luftforurensning fra trafikk kan koste Storbritannia så mye som 5 milliarder dollar per år, hovedsakelig på grunn av dårlig helse.

Nye økonomiske kostnader er kanskje innenfor rekkevidden. I Jeju i Sør-Korea, mot slutten av denne måneden holder UNEP sitt årlige møte for verdens miljøvernministre. Støvstormer og døde havområder vil få en fremtredende plass sammen med deres forbindelse til forurensning og klimaendringer.

For å unngå de massive truslene fra klimaendringer og de store konsekvensene av luftforurensning, kreves det fantasi, visjoner og framfor alt mot. Det er også en moralsk dimensjon, gitt at de som lider mest er de fattigste av de fattige. Deres ansvar for å slippe løs klimakatastrofen er nesten, om ikke helt, lik null.

Bekjempelse av klimaendrin-

gene krever at regjeringer, industri og innbyggere over hele kloden utnytter de nye teknologiene, utvikler de som fortsatt er i laboratoriene og den neste generasjons oppfinnsomme og kreative ingeniører.

Oppfinnsomme skattesystemer og skattemessige mål som stimulerer innovasjon og livsstilendringer må være en del av pakken. En operativ Kyoto-protokoll gir oss den kollektive drivkraft til å få til forandring raskere heller enn senere.

Dess lenger vi drøyer, dess dyrere blir prislappen for manglende handling for mennesker over hele kloden.

Så Kyoto-protokollen er ikke en resept på økonomisk katastrofe, tvert imot. I det lange løp vil den generere framgang og økonomiske besparelser, heller enn økonomisk selvmord.

Selvfølgelig vil det være tapere, akkurat som ved datamaskinenes dagry for produsenter av skrive maskiner og hullkort maskiner. Men, ikke alle gikk dinosaurenes vei. Noen, som IBM, hadde visjonen til å restrukturere sin gamle bedrift og omfavnet dataalderen. Det var kanskje smertefullt, men den samlede og langsiktige gevinsten for de som er villige til omstilling kan som "Big Blue" [IBM] viste, være enorme.

Ingen regler for sex-leketøy

Dildoer og annet sex-leketøy er milliardforretning på verdensplan. Likevel finnes ikke regler om hvilke stoffer denne typen leketøy kan inneholde, melder det danske tidsskriftet Tænk+Test.

Tænk+Test henviser til en tysk undersøkelse av dildoer og annet sex-leketøy. Undersøkel-

sen avslører at artiklene inneholder hormonforstyrrende stoffer som toluen, fenol og tetrahydrofuran, stoffer som normalt krever varedeklarasjon.

Reglene for barneleker er strenge fordi barn putter ting i munnen. Test+Tænk påpeker at også voksne kan ta oppfarlige stoffer gjennom slimhinnene.

Vil vokse på andres feil

Shells feilvurderinger av oljereservene kan være gull verd for miljøet.

AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

Jeremy Leggett

skapene ikke lyver om sine reserver.

Kursen på aksjer i Shell stupte da selskapet i mars måtte innrømme at de hadde feilvurdert oljereservene i Ormen Lange.

— Godt nytt for miljøet, mener direktør Jeremy Leggett i solenergiselskapet Solar Century. Leggett er også styreleder i et sveitsisk selskap som investerer i fornybar energi.

— Hvis Shell i beste fall har overdrevet og i verste fall har løyet, vil investorene se et annet sted. Da vil selskapet bli nødt til å endre seg, akkurat som IBM i sin tid gjorde, sier Leggett til Natur & miljø Bulletin. (Se også kronikk på denne oppslagsside). Leggett deltok på Oljekonferansen 2004, arrangert av en rekke norske miljøorganisasjoner.

GOD AVKASTNING

— Hvis man kan overbevise investorer om at de må slutte å investere i olje, kull og gass, vil ting skje så raskt at alle vil bli overrasket. Vind- og solenergi vil vokse eksepsjonelt hurtig, sier Leggett.

— Vil ikke investeringer uansett gå dit profitten er høyest?

— Selskaper som investerer i solceller i USA og Tyskland, er blant de raskest voksende i begge land. I et godt år kan investeringer i fornybar energi gi 40 prosent avkastning, mens oljen gir 3 prosent avkastning - hvis de er heldige. Og det forutsetter at sel-

GRØNNVASKING

Leggett har bakgrunn fra Greenpeace, og ga i 1998 ut boken The Carbon War. Der beskriver han kampen frem mot en Kyoto-avtale og hvordan oljeindustriens representanter har gjort sitt for å torpedere både vitenskap og forhandlinger. Leggett mener situasjonen har forverret seg siden den gang.

— Jeg følte en forsiktig optimisme da Kyoto-avtalen ble vedtatt. BP gikk i en periode ut med slagordet "Beyond Petroleum". Men strategien falt i 1999, og de progressive i BP og Shell falt tilbake til grønnvasking. Det største problemet er imidlertid Exxon (Esso). Ingen bør kjøpe en dråpe drivstoff fra det selskapet, sier Leggett.

Vi kjøper mer, bruker mer – og kaster mer.

**KST
MNDRE!**

Ikke la engangsgrillen forøple naturen. Kjøp produkter som varer i årevis.
Kast mindre.

Stavanger kommune, fagavdeling renovasjon

Siden
sist

Klima

• Regjeringen vil innføre et kvotesystem for klimagasser for perioden 2005-2007. Det vil omfatte om lag 10 prosent av Norges samlede klimagassutslipp. Gasskraftverk vil ikke bli omfattet av kvotesystemet, med unntak av gasskraftverket i forbindelse med Snøhvit-utbyggingen.

• Miljøverndepartementet og Prosessindustriens landsforening har inngått en avtale om at klimagassutslippene fra prosessindustrien, utenom gassraffinerier og ilandføring, skal reduseres med 20 prosent fra 1990 til 2007.

Olje

• Olje- og energiminister Einar Steensnæs åpner for helårig leting etter olje og gass i Barentshavet neste år. Brudd på Stortingets forutsetninger, hevder Natur og Ungdom ovenfor Aftenposten.

• BP Vurderer å legge strøm fra land til Vahallfeltet, skriver Aftenposten. Strømmen vil erstatte kraft fra svært forurensende gassturbiner på feltet.

Samferdsel

• Flertallet av Oslos befolkning vil beholde bomringen rundt byen også etter 2007. Forutsetningen er mer penger går til kollektivtrafikk, viser en meningsmåling utført på oppdrag fra Statens vegvesen.

Rovdyr

• Grunneiere i Rendalen går til millionsøksmål mot miljøvernminister Børge

Brende fordi ulveflokkene har redusert elgjakten med 70 prosent de siste årene, skriver Aftenposten.

• En hannulv ble skutt på Birkenes i Aust-Agder etter at fellingstillatelse var gitt av Miljøverndepartementet.

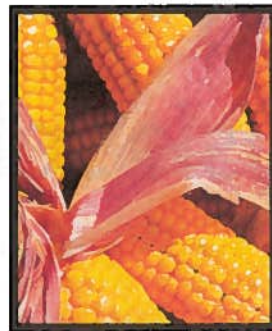
Naturvern

• Arbeiderpartiet går inn for å verne Bjerkreimsvassdraget mot utbygging, melder NRK Rogaland.

• Ti aksjonister fra Natur og Ungdom og Stopp Regionfelt Østlandet ble arrestert da de hindret anleggsarbeid i Regionfelt Østlandet. De arresterte fikk ifølge NRK bøter på mellom 3000 og 20 000 kroner hver.

Landbruk

• I fjor ble det solgt 6,17 millioner liter økologisk melk, en nedgang fra 6,83 millioner året før, skriver Nationen. Totalt ble det produsert 20,7 millioner liter økomelk i fjor og det meste ble altså solgt som vanlig melk.

Genteknologi

• Tyske Bayer ønsker å importere og selge genmodifisert ris som dyrefor innenfor EU og EØS. EU-kommisjonen vil ifølge Gennytt godta søknaden hvis ingen medlemsland protesterer. Den norske Bioteknologinemnda har etterlyst mer informasjon.

kalenderen

16. - 18. APRIL

Artsmangfold i skog
Sted: Arendal
Arr: Norsk ornitologisk Forening og Sabima
Tlf: 37 06 04 18

20. - 21. APRIL

Carbon Market Insights 2004.
Amsterdam.
www.pointcarbon.no

21. - 22. APRIL

Tre ulike seminarer om transport, miljø og helse i Oslo.
Arr.: Statens vegvesen, Sosial- og helsedirektoratet og Norges Naturvernforbund.
Mer info:
www.naturvern.no/meny/samf

10. -11. MAI

Vassdrags- og energiseminar.
Sted: Røde Kors' lokaler i Oslo.
Arr: Samarbeidsrådet for Naturvernssaker.
Tlf: 22 40 24 20.

13. MAI

GRIP forum med utdeling av miljøprisen Glassbjørnen
www.grip.no/gripforum/2004/

redaksjon

REDAKTØR:
Audun Garberg | Tlf. 22 40 24 25
ag@naturvern.no

REDAKSJON:
Jorunn Gran | Tlf. 22 40 24 23
jorunn.gran@naturvern.no
Tone Mikalsen | Tlf. 22 40 24 24
tmi@naturvern.no

ADRESSE: Pb 342 Sentrum, 0101 Oslo
Tlf. 22 40 24 00 | faks 22 40 24 10
Mail: redaksjonen@naturvern.no
www.nmb.no

ABONNEMENT: 290 pr. år (privat) 650 pr. år (bedrifter)
ANNONSER: HS Media,
tlf. 62 94 10 30, faks 62 94 10 35

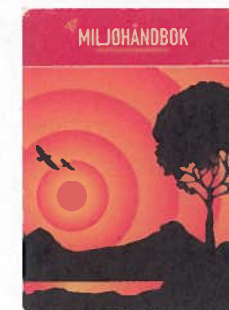
UTGIVER: Norges Naturvernforbund
TRYKK: Gan Grafisk as
NESTE UTGAVE: 16.04.2004

Festival-verktøy

Hva slags søppel skaper vi? Hvordan skal vi håndtere avfallet? Og hvordan skal vi plassere høyttalere for å unngå uønsket støy til omgivelsene? Slike spørsmål får du svar på i Miljøhåndbok for festivaler og utearrangementer.

Elg i solnedgang og kuer på grønne enger skal inspirere norske festivalarrangører til å fordype seg i miljøvennlige løsninger.

Ny bok:
Miljøhåndbok for festivaler og utearrangementer.
Forfatter:
Hanne Bjørseth, GRIP
Utgiver:
GRIP og Øyafestivalen

oppmerksomhet i boka. Likevel har forfatterne på en ryddig og inspirerende måte skissert praktiske festivalutfordringer som valg av emballasje og service, panteordninger, ryddeordninger og sortering av avfall.

Festival og fyll er ord som klinger godt sammen.

Men forfatterne bak miljøhåndboka har følgende klare melding til festivalarrangører som setter sin lit til den flytende føden: "Et godt arrangement har god mat".

Øyafestivalen har valgt å gjøre økologisk mat til en del av den helhetlige miljøprofilen, og OIKOS - Økologisk landslag er én av mange samarbeidspartnere i denne festivalen.

Jorunn Gran

"Miljøhåndbok for festivaler og utearrangementer" byr i første omgang på omkring 30 sider med alt fra miljøsertifiseringsordninger til handlingsplaner via satsningsområder og mulige diskusjonspartnere.

Deretter kommer forfatterne bak miljøhåndboka til de mer praktiske rådene, som kan oppsummeres i:

- Bruk lite
- Kast lite
- Spis miljøvennlig

Informasjonen, som er signert GRIP senter for bærekraftig produksjon og forbruk og Øyafestivalen, er pakket inn i en layout som i beste fall vil vekke nostalgien hos eldre festivalarrangører. Og det evinnelige festival-søppelet får selvsagt mest

"Hva skal rovdyrene leve av når vi slutter med sau.
De må jo ha mat."

BØNDER I HEMNES OM ROVVILTMELDINGEN

Miljøtorget

VELUX®
TAKVINDUER
www.VELOUX.no

Sør-Trøndelag
Fylkeskommune

NIF
Vi som jobber på jernbanen er stolte fordi vi også gjør en innsats for et bedre miljø.
Norsk Jernbaneforbund

NOFO
www.nof.no

Jernbane gir mindre utslipp av klimagasser

I Norge bidrar samferdselssektoren* med 25 prosent av utslippene av klimagasser. Mindre enn 0,5 prosent av disse utslippene skyldes jernbane, mens veitransporten alene står for rundt 70 prosent.

Utslippet fra veitransporten har i perioden 1990–2000 økt med 19 prosent. Økningen skyldes vekst i trafikken, og større og tyngre biler.

Dette viser hvor viktig det er å få flere passasjerer og mer gods over fra vei til bane.

Kilde: SSB.

* Samferdsel defineres her som veitrafikk, jernbane, luftfart, sjøtransport og noen andre mindre utslipp.